

ΤΑ ΧΑΛΙΑ ΜΑΣ

Εισαγωγή

Διπλή κληρονομία από την μακροχρόνιον δουλείαν και απειλήν του αιμοσταγούς και αιματοβαφούς δυνάστου. (καθαρευσιάνικο αλλά έχει πατριωτισμό).

Οι Τούρκοι μας άφησαν δύο λέξεις «χαλί» και «χάλι». Ας δουμε λοιπον τα χάλια μας και τα χαλιά μας.

Χαλί

Σημασία

Απο το Τουρκικό Halî. Ο αρχαίος τάπης. Κάλυμα του δαπέδου ή ταλαιότερα και του τοίχου.

Εγκυκλοπαιδικά

Ο τάπης

τάπης [α^], ητος, ό,

χαλί, στρωσίδι, “τάπητα φέρεν μαλακοῦ ἐρίοιο” Οδύσσεια.4.124; “χλαινάων . . οὔλων τε ταπήτων” Ιλιάδα.16.224; εφάπλωμα επι καθισμάτων ή κλινών, “εἶσεν δ’ ἐν κλισμοῖσι τάπησί τε πορφυρέοισιν” 9.200, πρβλ. 10.156, 24.645, Οδύσσεια.4.298, 10.12, Ηρόδοτος.2.44, SIG1106.; “φορμόν ἔχειν ἀντι τάπητος” Αριστοφάνης. Πλούτος.542; τάπης Αἰγύπτιος, Ἄφρος, etc., Edict.Diocl.19.21,24, al.—Αργότερα και τάπης, ή δάπης.

ΠΗΓΗ: Henry George Liddell. Robert Scott. A Greek-English Lexicon. revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones. with the assistance of Roderick McKenzie. Oxford. Clarendon Press. 1940.

Φαίνεται πως οι Βυζαντινοί ονόμαζαν τάπητες και τα εφίππια, τα υφάσματα που μπαίνουν κάτω απο τή σέλλα (κν. σαμαροσκούτια):

«ἄρματα περικαλλῆ μετὰ ἵππων βασιλικῶν χρυσοχαλίνων σὺν τάπησιν ἀλουργοῖς»

ΠΗΓΗ: Ιωάννης ο Δαμασκηνός – Βιοι Βαρλαάμ και Ιωάσαφ

Το χαλί του αλόγου είχε και διακριτικό χαρακτήρα. Το πολυτελέστερο εδειχνε υψηλόβαθμο αξιωματούχο. Το χαλί (εφίππιο) δειχνει το χάλι (status) του!

Συνώνυμα

Χράμι, βελεντζα, κίλιμι, στρωσίδι, μπερντές, παραπέτασμα

Ειδικά χαλιά

Το ιπτάμενο χαλί

Απο τα παραμύθια της Χαλιμας.

Η Χαλιμά είναι κύριο όνομα και δεν έχει σχέση ούτε με το «χαλί μας» ούτε με το «χάλι μας».

Επίθετα

Κόκκινο χαλί

Χαλί με μορφή διαδρόμου με βαθύ κόκκινο χρώμα που στρώνεται για να περπατήσουν οι επίσημοι.

Τα χαλιά των άλλων

Γαλικά

Το χαλί λέγεται tapis . Απο το Ελληνικό τάπης –ταπητος . Το τελικο σίγμα δεν προφέρεται και η λέξη, όπως όλες οι Γαλλικές τονίζεται στη λήγουσα. Ετσι ακούγεται ταπί.

Απο το tapis > tapisserie = ταπητοποιία η ίδια λέξη επέστρεψε στα Ελληνικά ως αντιδάνειο και κατάντησε να σημαίνει «διακοσμητικό χαλί τοίχου».

Φράσεις

Του έστρωσαν το κόκκινο χαλί

Του έκαναν επίσημη υποδοχή.

Του τράβηξαν το χαλί.

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να κανεις καποιον να πέσει χωρις να χειροδικήσεις. Λέγεται με μεταφορική έννοια :τον υπονομεύουν.

Έμεινε ταπί.

Χαρτοπαικτική η προέλευση. Έμεινε να βλεπει μονο το tapis, δηλαδή την χαρτοπαικτική τσόχα, τουέστιν χωρίς χρηματα ή μαρκες μπροστά του.

Έθεσε το θέμα επι τάπητος

Εβαλε το θέμα προς συζήτηση. Απο το χαρτοπαίγνιο, οπου κατατίθενται στο tapis τα χρήματα για να γίνει παιγνίδι. Η μετατροπή του tapis σε «επί τάπητος» είναι λόγια.

Επώνυμα

Χαλός (κατασκευαστής ή και πωλητης χαλιών). Στη δεκαετία του '50 γυφτοι γυρνούσαν στις γειτονιές και φώναζαν χαλιά,κιλίμια, χαλιά έχχοντας επ'ώμου το εμπόρευμα

Το χάλι

Κατάσταση

Ετυμολογία

Απο το τουρκικο hal : κατάσταση, status. Οχι κατ'αναγκην κακή κατάσταση.

Εγκυκλοπαιδικά

Στα Ελληνικά συνήθως υπονοείται η κακή κατάσταση.

Φράσεις

Ελα να δείς τά **χάλια** μας

Γιναμε **χάλια**

Ασε με στό **χάλι** μου

Χάλασε < απο το χαλώ =χαλαρώνω αλλά και με κάποια επιρροή απο το χάλι. Ο χαλασμένος δεν είναι μόνον αδρανής αλλ' και σε κακή κατάσταση.

Το μαυρο μας **χάλι** ή το κακό μας το **χάλι**. Η κακή μας κατάσταση. Φράση που την έλεγαν όσοι ήξεραν την σημασία του χάλι =κατάσταση και όχι χάλι = κακή κατάσταση. Ετσι προσέθεταν το «μαύρος» ή το «κακός» για να το χαρακτηρίσουν.

Υπενθυμίζω οτι το «μαύρος» σημαίνει δύστυχος, ατυχής, ταλαίπωρος και προέρχεται απο το Τούρκικο Kara που έχει την ίδια σημασία. Ετσι τα διάφορα Ελληνικά επώνυμα που αρχίζουν απο Καρά- (Καραπάνος, Καραβαγγέλης, Καραδημήτρης) δεν σημαίνουν το μαυριδερό άνθρωπο αλλά τον δυστυχή ή ταλαιπωρο. Συνακόλουθα το επώνυμο **Καραχάλιος** σημαίνει αυτός που είναι σε μαύρο χάλι, δηλαδή σε δυσχερή κατάσταση.

Παράγωγα

Καραχάλιος,(επώνυμο)

Λαϊκό Τραγούδι

Από τα γλυκά σου μάτια

Από τα γλυκά σου μάτια
τρέχει αθάνατο νερό
σεβντίμ αμάν και
σε γύρεψα λιγάκι
και δε μ'έδωκες να πιώ

Ολμάζ πιπίνι μου Ολμάζ¹
να με πεθάνεις πολεμάς

Είπα σου μη με πειράζεις
κι άσε με στο χάλι μου
σεβντίμ² αμάν
και το νου με τον πήρες
από το κεφάλι μου

¹ Φθάνει τουρκ. Κυριολ. «Απαράδεκτο!»

² Ερωτά μου

Συνώνυμα:

Τρύκ, απάτη, δολιότητα, ματσαράγκα, λαμογιά, λουμπινιά, ταχυδακτυλουργία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

145 Η. C. HONY- TURKISH – ENGLISH DICTIONARY, OXFORD, 1957.

160 Φάιδων Κουκουλές – Βυζαντινών Βίος και πολιτισμός -Τομ. Β-Παπαζήσης

216 Ευάγγελος Παπαζαχαρίου - Λεξικό της Πιάτσας - Αργκό – ΚΑΚΤΟΣ

261 Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ - ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ - ΦΟΙΝΙΞ – 1972

300 Δ. Δημητράκος -Μέγα Λεξικόν ολης της Ελληνικής γλώσσης –ΔΟΜΗ